

Da li je rasizam korišćen na prostorima NDH?

Janko Kusturica, Nikola Ćorović, Stefan Stojanović, Stefan Savić

Ukoliko želimo da utvrdimo da li je rasizam korišćen na prostorima NDH, moramo se najpre osvrnuti na samu definiciju rasizma, a potom sagledati istorijski kontekst unutar kojeg analiziramo postojanje rasizma na datom prostoru i njegovu primenu.

Termin *rasizam* koristimo kako bismo opisali neprijateljska ili negativna osećanja jedne etničke grupe ili naroda prema drugoj, koja su kroz tok istorije često doprinosila sukobima. Prema Hani Arent, dve glavne sukobljene ideologije su ona koje je istoriju tumačila kao prirodnu borbu klasa i ona koja ju je tumačila kao prirodnu borbu rasa. Rasistička ideologija nastala je kao političko oružje, neutemeljena na naučnim saznanjima, ali izgrađena oko određenih bioloških, odn. fizičkih karakteristika pojedinih grupa.

Kako bi opravdao genocidno postupanje prema Jevrejima, Hitler se pozivao upravo na rasističke teorije, koje se u dvadesetom veku prelivaju u državnu politiku i koje čitave etničke grupe vide isključivo kroz njihove fizičke osobine. Unutar prostora NDH (*Nezavisne Države Hrvatske*), u periodu između 1941. i 1945, na sličan način tretirane su srpske, jevrejske i romske nacionalne manjine.

Ustaški režim je na vlast postavila nacistička Nemačka u aprilu 1941. godine i ovaj savez doprineo je anti-jugoslavizmu i unutrašnjoj politici nalik onoj unutar Trećeg Rajha, iako su se rasizmi u ovim državama razlikovali (nemački rasizam imao je imperijalističke tendencije).

Osnovni cilj državne politike NDH, ticao se postizanja etnički homogenog nacionalnog identiteta, iako je u datom trenutku na prostoru Nezavisne Države Hrvatske nehrvatsko stanovništvo činilo gotovo polovinu ukupnog stanovništva.

Zakoni kojima se unutar Nezavisne Države Hrvatske legalizovao teror sproveden nad pripadnicima jevrejske, romske i srpske manjine, nalazili su se u Zborniku zakona i naredba NDH. Ovi zakoni ticali su se genocidnog „unutrašnjeg čišćenja” po uzoru na nacističke metode, koje su podrazumevale fazu ekskomunikacije, fazu koncentracije i fazu eksterminacije. To je podrazumevalo da su neke od zakonskih odredbi bile odredbe o: sačuvanju hrvatske narodne imovine, rasnoj pripadnosti, zaštiti arijevske krvi i časti hrvatskog naroda, upućivanju

nepoželjnih i opasnih lica na prinudni boravak u koncentracionim i radnim logorima i mnoge druge.

Ove zakonske odredbe omogućile su kreiranje koncentracionih logora, od kojih je najpoznatiji na ovim prostorima bio Jasenovac. Broj smrtnih slučajeva u Jasenovcu između 1941. i 1945. se trenutno procenjuje negde između 77.000 i 99.000 ljudi. Uslovi u jasenovačkim logorima bili su takvi da su zatvorenici dobijali minimalne uslove za egzistenciju, a ni ona im nije bila obećana, jer su stražari okrutno mučili i nasumično ubijali zatvorenike. Ubijeno je najviše etničkih Srba, potom Roma i Jevreja, ali i više hiljada etničkih Hrvata koji su se protivili tadašnjem političkom režimu.

Iako iz date analize možemo zaključiti da je rasizam predstavljao centralni problem na prostoru tadašnje NDH, nakon Drugog svetskog rata dolazi do stabilizacije i utemeljenja zabrane rasne diskriminacije u međunarodnom pravu, kao i iskoraci ka višem stepenu rasne, verske i ideološke tolerancije. Iako možemo tvrditi da su ove mere zakasnele i da ne mogu vratiti nepravедno oduzete ljudske živote, smatram da je važnije da u sadašnjosti kreiramo takvo političko okruženje, koje će povratak nacizma i fašizma učiniti krajnje neprihvatljivim i neponovljivim. Odnosno, da istoriju ne smemo zaboravljati, ali ne kako bismo dalje sejali mržnju, već kako je ne bismo obnavljali.